

Den lössläppta

Fritänkaren

Nr. 239 Oktober 2015

Tjugotredje årgångens nummer 10

Innehåll i detta nummer:

Noterat från Bokmässan	2
Ahasverus minnen, del 147: <i>Bankruttören</i>	4
Mera om Jesus	6
Vad hände med Arnold Schönberg?	11
Roland Emmerichs utomordentliga Shakespearefilm (och andra filmer)	12
Några milstenar, oktober 2015	17
Tillbaka till Zanskar, del 2- 3: <i>Ny ordning i Manali – Inledande förhandlingar</i>	18
Tålamodsresan, del 11: <i>Med livet som insats till Wanla</i>	21
Kalasresa med förvecklingar, del 9: <i>Kontraster i Darjeeling</i>	22

Fritänkaren, som aldrig sökt eller undfått något statligt eller kommunalt stöd eller bidrag för sin utgivning, ägnar sig mest åt litteratur, musik, film, politik, filosofi, religion och resor men även åt annat. Den är inte på något sätt anknuten eller ansluten till någon ideologi eller åskådning av vad slag det vara månne, utan tar tvärtom avstånd från varje institution som kräver okritisk underkastelse, och är helt oberoende humanistisk.

Beteckningen *Fritänkare* är ursprungligen tysk och står för person som i religiösa och ideologiska frågor inte erkänner någon auktoritet och därför är kritisk och avståndstagande mot alla religiösa och ideologiska institutioner och framför allt deras eventuella dogmatik.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 – 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumeration: 250 kr (även i Danmark och Norge; i Euroland: 30 Euro)

Tvåårsprenumeration : 350 kr (40 Euro)

Avgifterna har inte höjts på över 12 år.

IBAN-nummer för folk som eventuellt vill betala prenumeration även från annat utland:

SE37 5000 0000 0500 7297 2165

Bic-code: ESSESESS

Redaktionsslut för detta nummer : 10.10.2015

Copyright © C. Lanciai med medarbetare - Letnany 261

Det nästsenaste numret av *Fritänkaren* finns numera alltid tillgängligt på nätet jämte andra

skrifter: www.fritenkaren.se

e-post-adress : clanciai@yahoo.co.uk

Noterat från Bokmässan

“Utkastad, berusad, jagad, osynlig. Kanske framstår jag som beklämmande trilsk och trumpen, men jag var inte på Bokmässan i Göteborg. Jag vägrar. Men jag har full förståelse för alla de tiotusentals som med förväntningar och nyfikenhet, vilken väckts av sena kvällars glupande läslust, reser dit för att då vara en del av ”årets bokfest”. Det kan vara en inspirerande och roligt.

Men jag har fått nog. Jag har varit där fjorton gånger. Jag har gjort det mesta som man kan göra på Bokmässan. Jag har blivit utkastad och bortkörd av högsta mässledningen då jag stod och sålde vår satirtidning EGGET där vissa av deras skumma affärer avslöjades. Jag har framträtt på stora scenen med bland annat Maria Wine. Jag har sålt böcker vid de små och undanskymda båsena. Jag har suttit och inför publik samtalat med författare i de fräsiga förlagens montrar. Jag har intervjuat jag vet ärligt talat inte hur många författare – från stora och mer sällsynta elefanter som Norman Mailer och Hugo Claus till våra egna mer vanligt förekommande författare.

Jag har blivit asberusad i baren på Hotell Park Avenue och haft svårt att hitta handtaget på taxibilen som skulle köra mig till mitt eget favorithotell Eggers, där jag ofta brukade dela frukostbord med den legendariske Björn Nilsson på Expressen. Jag har stått och ältat dagens begivenheter och gårdagarnas litterära hjältar och skruvat skvallerskruben ytterligare några varv tills ölen surnat och klockorna vissnat och såväl Nils Schwartz som Anders Paulrud tuppat av i vars ett ensligt hörn i den täta cigarrettröken.

Jag har med en viss ansats till vämjelse sett hur Göran Tunström och Ernst Brunner suttit – likt två egotrippade och testosteronstinna tuppar – och klängt på Eva Bonnier längst upp i Hotell Gothias skybar med sorgsen utsikt över ett dött Liseberg där karusellerna stannat för året

Jag har varit på mässan som en närmast osynlig författare med egna böcker. Jag har varit där och – bokstavligen – blivit jagad av kvällspressens envetna murvlar då jag skulle skriva Barbro ”Lill-Babs” Svenssons memoarer.

Jag har varit på pressnatta och deltagit i en räkfrossa som sannerligen var värd namnet frossa då Anderz Harning gick lös på många av de havets frukter som låg uppdukade på de dignande borden och vinet flödade som i ett gammalt och dekadent romerskt bad.

Men nu är det inte så att jag tror mig ha sett och hört allt och därför drar mig undan och vägrar åka. Anledningen är en annan. De senaste gångerna jag var där hade något förändrats i själva atmosfären. Bokmässan hade förvandlats från att ha varit en spontan bokfest – där det oväntade och knepigt konstiga kunde inträffa runt hörnet på nästa monter – till att bli ett kommersiellt väloljat och genomorganiserat maskineri. Bok som bok, vara som vara, författare som författare. Allt är utbytbar. Allt går att sälja. När jag lämnade Bokmässan de senaste två tre gångerna var jag nedslagen, kände hur en allt större sorgsenhet vällde över mig.

Glädjen över boken, det lockande och levande i läsandets magi, var försvunnen och ersatt av en enögd krämartanke att inbundna varor skulle säljas till varje pris, helst så högt som möjligt. De kunde lika gärna ha sålt schampo eller tvål. Och då vill inte jag vara med.” – *C.E. från Lund*

Göteborgs Skrivarsällskap brukade vara med på Bokmässan med en monter årligen sedan 90-talet men har de senaste åren nödgats avstå på grund av de skenande kostnaderna. När jag läste upp denna artikel under fredagens cafékväll instämde många

med stämningen och erinrade om att samma syndrom drabbat den årliga Filmfestivalen i Göteborg – skenande priser, sämre stämning, mindre mänsklighet, och naturligtvis som resultat de minskande publiksiffrorna. I år minskade besöksstatistiken för Bokmässan med 3000 personer.

I tio år följde jag troget bokmässan och rapporterade noggrant från dess mest intressanta seminarier under alla dess fyra dagar – för att plötsligt förra året vägras ackreditering med anledning av att min "tidskrift var för liten" fastän den når en obegränsad publik på nätet. Exkluderingen upprepades i år men denna gång utan angiven anledning. Följaktligen kan jag bara skita i Bokmässan, då den är diskriminerande. Den har helt enkelt urartat genom ihjälkommersialisering, medan dess karaktär mer och mer urartat samtidigt till etablerad snobbism. Låt oss aldrig glömma, att såväl inträdet som alla seminarierna brukade vara gratis. Sista gången Bertil Falck bjöd på whisky vid den avslutande presskonferensen var 2012: ett tydligt symptom på att dess ursprungliga karaktär av generös och universell humanistik försvunnit och kvävts av kommersialismens atrofiering.

Ändå uttrycker Bokmässan det specifikt, att endast sådana journalister och tidningar kan få ackreditering som har för avsikt att skriva om Bokmässan :

“För att underlätta ditt arbete är vi noga med att endast ackreditera dem som har uppdrag att bevaka mässan av en redaktion för en framtida publicering.” Denna bevakning och publicering har Fritänkaren troget och sorgfälligt ägnat sig åt under tio års tid men fick ändå plötsligt ingen ackreditering längre. Förra året ifrågasattes till och med dess existens, varvid ingen praktisk bevisning hjälpte. Detta tyder på en tilltagande byråkratisering och på att ackrediteringar tydligt utfärdas godtyckligt utan hänsyn till historik och kvalitet – endast det etablerat kommersiella är gångbart medan resten, framför allt idealism, körs över och ignoreras. Kan man se detta även som ett utslag av fruktan för nätets med dess lavinartat tilltagande gratiskrafter alltmer överväldigande konkurrens? De minskande publiksiffrorna understryker tendensen.

Ove: Gå till högmässan I stället.

Svar: Till vilken Högmässa som helst är i alla fall inte endast de penningstinna välkomna.

Hur det nu var kom jag iväg till Bokmässan till slut i sista minuten – mest på uppdrag av en god vän, som lämnat en bok åt mig i en monter – vilket dock gav mig möjlighet att delta i den avslutande presskonferensen, som var ytterst intressant. Som tema för nästa år presenterades den alltid lika aktuella Yttrandefriheten/Tryckfriheten, som senast var tema för Bokmässan för tio år sedan. Den ungerska författarinnan Erika Lipcsey Andersson belyste i sitt tacktal för Ungerns framträdande roll i årets bokmässa, att yttrande- och tryckfriheten kan undertryckas även av en sådan sak som att man som författare tvingas ta politisk ställning, en fråga som hon föreslog för ventilerung under nästa bokmässa.

Avslutningsvis bjöds det på vinprovning, vilket höjde stämningen betydligt. Det var bara röda viner men i stigande grader, och ett av dem var Kekfrankos, som jag ju redan hade enbart positiva erfarenheter av från den stora resan med Göteborgs Skrivarsällskap till Ungern 1996. Då hade vi på en zigenarmarknad bjudits på smakfulla hellittrar av luftat vitt Kekfrankos, och källarmästaren på Bokmässan Gussi var förvånad över att han inte kände till denna vita version av vinet. Det skulle han prova i Ungern nästa gång.

Det var samtidens svåraste bankrutt, och ändå hade det varit samtidens mest framgångsrika bokförlag med dess mest framgångsrika författare, som i ett slag fann sig ruinerad och det på höjden av sin långa bana, som hade varit exempellös. Hans romaner lästes över hela världen, och när en ny roman kom ut av honom var det en världsnöhet som alla ville vara först om att dela.

Men hur kunde det vara möjligt? Solvensen hade varit närmast den säkraste tänkbara, och ingen kunde förstå denna ofantliga bankrutt, som om en guldgruva eller ett berg av guld plötsligt hade brustit som en såpbubbla.

Jag måste få klarhet i saken och sökte därför upp honom. Han verkade sliten men inte besegrad, och jag var kanske den första som han meddelade sin föresats:

”Jag tänker arbeta oss upp ur krisen.”

”Det är en ofantlig bankrutt. Kan ni verkligen göra det? Behöver ni inte hjälp?”

”Jag ser det som en utmaning av ödet. Jag kan ju skriva romaner, och de har varit framgångsrika. Det är bara att skriva mera romaner och kanske också annat än romaner. Min store samtida och jämnåriga är ju död, och om jag skriver en biografi över honom värdig hans storhet och min kunskap och kvalitet som författare kanske den enda boken räcker för att kunna rädda förlagets fortsatta verksamhet.”

”Så ni är trots allt optimist.”

”Jag är inte trött ännu och har god tillförsikt att ännu kunna arbeta effektivt i minst tio år.”

”Så säger ni idag, men ni är snart sextio.”

”Och Goethe är över sjuttiofem men diktar fortfarande som en ung man.”

”Men han skriver bara poesi. Ni skriver tunga romaner.”

”Jag borde ha hållit mig till poesin.” Plötsligt föll det en djup melankoli över honom. Plötsligt såg jag honom som en av hans egna fallna krigare allvarligt sårad i strid utan kraft att resa sig med endast viljan kvar.

”Men är ni verkligen frisk?”

”Det är bara melankolin som gnager mig, men ni har rätt: den gnager mig djupt i själen. Det är mitt eget öde. Allt är egentligen mitt eget fel. Kanske ni har kommit hit just för att kunna råda mig och orientera mig i mitt eget öde. Kanske ni kan komma med den rätta insikten som kan rädda mig.”

”Vad är felet?”

”Jag bedrog mig själv.” Han sjönk in i sig själv liksom för att verkligen kunna gå till rätta med sig själv och ge sig själv den dom som behövdes, men jag kunde inte för mitt liv fatta vad det var han kunde vara skyldig till.

”Se på alla de andra,” sade han. ”Se på mina kolleger. De är alla döda och vid unga år, men de dog lyckliga. De begick inte samma fel som jag. De levde och dog för poesin. Lord Byron, Keats och Shelley, de övergav aldrig poesin, de höll sig till den och levde bara för att fullkomna den och föra den till högre höjder och dog unga och rena i själen för gudarna att älska för evigt, men jag förrådde mig och min musa på den timliga framgångens altare, det värsta av alla bedrägerier, den svåraste själsfällan, den grymmaste döden, då det är själva själens liv som då offras. Se på mig. Jag har allt. Jag har byggt Skottlands finaste slott åt mig. Jag har varit världens mest framgångsrika författare. Jag har skapat en ny litterär genre, som redan bildat skola över hela världen. Man har nästan

glömt att jag började som diktare och poet. Vem läser idag ”Den siste bardens sånger”? Vem känns idag vid den poet som skrev den dikten och hade oerhörda framgångar för alla dess efterföljare, där *The Lady of the Lake* var den diktarens största triumf? Jag förrådde honom. Jag lämnade poesin därhän och började skriva prosa, triviala romaner om verkligheten, jordbundna materiella skröner om människor som aldrig existerat, fantasiföljetonger att tjusa damer med och tjäna pengar på, och det gjorde jag minsann. Mina romaner blev exempelöst framgångsrika och ställde alla fransmän i skuggan – Rousseau glömdes genast. Men jag fastnade i nätet av min egen publikfälla. Jag fastnade i min egen genre. Jag kunde inte skriva ett ord poesi mer. Jag kunde bara fortsätta skriva oändligt långa och tråkiga romaner att fria till enkelt folks inbillningssjuka och åtrå efter verklighetsflykt med.

Men poesin hämnades för att jag övergett den och sålt min själ för pengar. Muserna trollade fram denna monstruösa bankrutt som i ett slag reducerade hela vårt världsdominerande luftslott av drömmar till en ruin av beklämmande grus. Och jag har inget val. Jag är skyldig mitt förlag att hjälpa det resa sig ur ruinernas stoft. Annars vore jag ingen gentleman och inte karl för min penna. Muserna har satt fast mig i min egen fälla. Nu måste jag skriva tills jag dör. Jag har inget annat val än att skriva ihjäl mig.

Men det är inte det värsta. Genom mitt svek mot poesin och min massiva prosaproduktion har jag förlätt hela den litterära världen till att följa i samma spår. Tack vare mig och mina historiska romaner ska nu alla skriva romaner och bli framgångsrika och tjäna pengar på dem, och det lyckas de med, ty det har blivit mode. Det är bara romaner nu som gäller. Poesi och den riktiga ädla diktkonsten är glömd. Ordkonstnärskapet finslipas inte längre till ädelstenskvalitet, utan det är vanligt järn, koppar och mässing som gäller. Kvaliteten sjunker oavbrutet i takt med att bokproduktionen urartat till en syndafloed på vanlig prosa. Och det kommer att bli värre. Någon framgångsrik romanförfattare kommer att sätta det i system att producera historiska romaner i massupplagor genom hela kompanier av medarbetare, och kolportageromaner kommer att översvämma marknaden med sin billighet och sitt billiga publikfrieri. Därmed går inte bara kvalitén utan själva konsten förlorad. Och jag är skyldig. Jag begick bankrutt redan när jag övergav poesin för prosan. Det är bara rättvist att jag straffas på detta sätt, men jag ska försöka göra det till min ära att resa mig och mitt förlag ur bankrutten med att målinriktat konsekvent arbeta ihjäl mig, och jag kan lova dig, att innan jag dör skall bankrutten vara åtgärdad och alla mitt förlags skulder betalda.”

Han hade viljan kvar fastän han låg stupad och fallen på slagfältet sårad till döds ekonomiskt, och den viljan var övertygande. Jag kunde inte tvivla på hans ord.

Hans romaner fortsatte att regelbundet komma ut under några år, och man kunde inte märka någon avtrubning av hans berättarkonst förrän i de allra sista romanerna. I ”Woodstock”, ”Redgauntlet”, ”Den vackra flickan från Perth” (som blev Balzacs älsklingsroman, en av de allra sista,) och ”Talismanen” är han fortfarande oöverträffbar som den historiska romanens mästare. Han gjorde sig även skyldig till en oformlig Napoleonbiografi som han lovat, men han var alltför ordhållig: Han lyckades arbeta sig och sitt förlag ur bankrutten, men när allt var bragt till solvens igen stod det klart att han verkligen arbetat ihjäl sig. Sir Walter Scott blev bara 61 år gammal.

Abbotsford i Skottland, Sir Walter Scotts hem.

Mera om Jesus

(I förra numret begicks det felet att det gnostiska Thomasevangeliet användes som felaktig referens, då det förväxlades med ett annat gnostiskt-apokryfiskt evangelium – tills vidare okänt vilket, då det finns så många...)

Medicinskt utlåtande om Jesus 1928.

"När de därefter kom till Jesus och såg honom redan vara död, slog de icke sönder hans ben; men en av krigsmännen stack upp hans sida med ett spjut, och strax kom därifrån ut blod och vatten.

Och den som har sett detta, han har vittnat därom, och hans vittnesbörd är sant, och han vet att han talar sanning."

– ur Johannes 19:33-35

I sin bok "Dog Jesus på korset?" besvarar doktor Hugo Toll sin fråga entydigt med nej. Som 70-årig läkare med ett långt livs erfarenheter och forskningar bakom sig kan hans nej inte avfärdas utan vidare, i synnerhet som han kommer med ett ansevärt material som underlag för sin slutsats. Att han samtidigt så djupt låter sig gripas av sitt ämne och han inspireras till ansevära utsvävningar därifrån må tillskrivas hans mänskliga natur, vilket enbart länder denna till heder och beröm, då därigenom hans bok framstår som både sympatisk och uppbygglig och desto mera läsvärd.

Här är några prov på doktor Tolls aktningvärda analyser:

"Romarna synas redan tidigt och med förkärlek ha upptagit denna barbariska straffform. Det var ju ett nervretande skådespel den tidens politiker hade att bjuda pöbelmassorna, vilka därvid fick sina primitiva hämnd- och grymhetsinstinkter mättade. Ty proceduren gick framför allt ut på att *långsamt pina*, icke i första rummet att döda, ehuru detta naturligtvis till slut så gott som alltid blev resultatet och självfallet också var meningen. Därefter var avsikten med detta straff att draga den högsta tänkbara *vanära* över den straffade och döde.

Straffet och tillvägagångssättet var som sagt ämnade att bereda den dömda en kvalfull och i all synnerhet en långsam död. Man torde knappast kunna göra sig en föreställning om de fysiska och själsliga kvalen vid detta protraherade döds sätt. Antikens författare, vilka annars ej är så blödhjärtade, reagera ofta däremot. Cicero kallar det för ett "det grymmaste och vederstyggligaste straff"...." och så går doktor Toll igenom alla Antikens författares varandras överträffande beskrivningar av korsfästelsens fasansfullhet (sid 23 f).

"Rövorna, vilka korsfästes jämte Jesus, levde ännu mot kvällen, och man måste klubba ihjäl dem. 'De korsfästes ben krossades för att påskynda döden eller till och med för att hindra dem från att återvända till livet, såsom verkligen någon gång inträffade' (S.A.Fries, *Jesu lif*, sid. 344). Och när Josef från Arimatea infann sig hos Pilatus och omtalade att **Jesus redan vore död**, trodde denne det icke (Mark. 15:44), utan tillkallade hövitsmännen och frågade om så verkligen vore. Pilatus hade säkerligen erfarenhet i dylika saker. Anatomiskt och kirurgiskt sett, överhuvud taget från medicinsk synpunkt finnes heller intet, som nödvändiggör dödens inträde vid korsfästning inom, låt oss säga, de första tjugofyra timmarna, icke ens gör den sannolik. Döden kan vid skador uppstå genom förblödning, infektion, direkt förstörelse av livsviktiga organ, förut omtalad chock eller genom samverkan av flera av dessa moment. Blödning i någon nämnvärd mängd torde knappast kunnat komma i fråga, även om spikarna skulle ha träffat handens största kärlbågar, vilka i alla fall äro relativt små. En spik, som sårar kärlet och blir kvarsittande, tamponerar på samma gång såret och orsakar koagulation av blodet, alltså blodstillning. Spänningen och sträckningen samt händernas uppåtriktade läge måste också göra sitt till för att hindra allvarlig blödning. Och sannolikheten för att en genomborrande spik skulle träffa någon av de större artärerna är för övrigt icke stor.

Inga livsviktiga organ beröras heller direkt vid korsfästningen. Infektionen, som man ju även kunde tänka på, utvecklar sig först långsamt och kan knappast döda förrän efter flera dagar. Och intet, inom kort ovillkorligt dödande ingrepp gjordes enligt evangelierna eller den kända traditionen på Jesus. Då han nu, som vi tro oss strax skola kunna även på annat sätt visa vara sannolikt, icke heller var död, ligger det närmast till hands – och det återstår knappast något annat än – att antaga ett vanmaktsanfall övergående i ett djupt och långvarigt dödlignande medvetlöshetstillstånd." (sid. 39 f)

Men här är hans starkaste argument:

"Och **strax kom därifrån ut blod**. Jesus hade således, så vitt man kan förstå, ännu hängande kvar på korset och ansedd död, blivit stucken med ett spjut, en lansspets, och **därifrån utgick(!)strax blod**. Han blödde! Detta är, såsom läsaren kanske redan anar, för mig som läkare en mycket viktig punkt i denna studie av passionshistorien. *Ty om blodet rann, visar det väl, att Jesus icke var död*. Detta är, som alla borde veta, ovedersägligt. Om något av det hela är ett underverk, så är det väl detta, att denna lilla episod skulle inträffa, att en okynnig och klåfingrig soldat (se nedan) sticker till Jesus med sin lansspets och att Johannes så troskyldigt och enkelt förtäljer händelsen med dess par små bifemenomen, blodet och vattnet, dymedelst möjliggörande i alla fall för en sen eftervärld att veta, att Jesus nu icke var död.

Varje anatom, patolog eller läkare vet, att sticker eller skär man i en död, i ett lik, så blöder det icke. Hjärtat har stannat, dess kraft är slut. Och något blodtryck existerar icke längre. Artärernas och kapillärernas sista kontraktion har tömt blodet in i de djupliggande, utvidgade, slappa, stora venerna. Blodtrycket är lika med noll. Arterer och kapillärer stå tomma. Det *kan icke* blöda. Hos en, som blott är kollaberad eller i vanmakt, rör sig däremot hjärtat och det övriga kärlsystemet något om än svagt. Sårar man en sådan, så blöder det, ehuru kanske obetydligt. Blödningen stannar lätt, då blodtrycket är ringa. Vid djupaste vanmakt upphör all blödning, innan ännu livet flytt. Men blödning bevisar, att liv ännu finnes." (sid. 44f)

"Någon motsvarighet till att 'sticka upp' sidan på en korsfäst lär icke förekomma i litteraturen. Att det skulle ha varit i lagen anbefallt för att förvissa sig om delinkventens död, innan han återlämnades till sina anhöriga, känna vi ej. Det gjordes tydligen inte heller med rövarna. Nej, denna episod inträffade alldeles extra helt utom programmet, om något sådant fanns. Som vi redan nämnt, var i motsats till den annars stränga romerska ordningen och disciplinen korsfästningen mer eller mindre överlämnad åt exekutorernas godtycke. När i och med domen den olyckliges öde en gång var avgjort, tillspillogavs han på nåd och onåd åt deras gyckel, hån, grymhet och - *okynne*. De tycktes kunna tillåta sig vad som helst.

Nu är det tid att vi igen erinra oss, att Jesus tidigt på morgonen blivit gisslad (Joh. 19:1). Detta var ingen lek. Erfarenheten lär, att en starkare retning på huden av såväl termisk, kemisk som mekanisk art har benägenhet att framkalla ödem och blåsbildning. Det bildas ett vattenaktigt (seröst) exsudat, vilket genomdränker huden och uppflyfter den eller dess yttersta lager i större eller mindre blåsor. Dessa kunna sedermera konfluera till stundom väldiga, mer eller mindre spända eller nedhängande sådana. Stora brännblåsor äro allmänt kända, sådana efter terpentin, senapssprit, spansk fluga likaså. En våldsamt mekanisk retning vid en svår gissling torde likaväl kunna framkalla detsamma eller något liknande, fastän vår humana tid inte har erfarenhet därav just vid prygling. Från krigs- och olycksfallskirurgin känna vi det emellertid väl. Det går där under namn av *Epanchements traumatiques de sériosité, Décollement de la peau*. Genom tangentiellt våld (brutala gisselslag kunna tänkas verka så) 'kan det hända att huden drages med (i våldets riktning) och tänjes utan att brista, men att detta i stället blir fallet med underliggande bindväv, varigenom en subkutan ficka uppstår, som snart fylles med blod eller *lymfa*. Dylika decollementer äro varje kirurg bekanta. Det bildas stora skvalpande säckar, lätt igenkännliga på den slappa fluktuationsförmåelse de giva. *De större lymfautgjutningar*, som härvid förekomma, vika i allmänhet ej för enbar, även upprepad punktion. I den förantiseptiska tiden ledde decollementerna genom infektion ej sällan till svårartade phlegmonen.' (Cit. från Gunnar Nilson, *Sjökrigets kirurgi*, 1913, sid. 148.) Se också Wullstein und Wilms," etc, här citerar författaren åter ett antal lärda källor mest på tyska,

" – ren, klar, vattenaktig lymfa således. Gångna tiders hårdhänta krigs- och fängelsedisciplin var nog också bekant med allt dylikt. I svenska bibelöversättningar från gamla tider, som således låg närmare den reella erfarenheten av saken, heter det, att Jesus 'hudflängdes'. Med alla dyliga svullnader, blåsor eller 'vatten'-säckar är det en särskild egendomlighet: *de ha alltid en specifik benägenhet att reta klåfingrigheten både hos lärd och lekt*. Läkekonsten har därför alltid anledning att, av fruktan för infektion, varna just mot stickande och petande på dem. Det är ju högst antagligt, att under dagens lopp å Jesu sida bildat sig ett betydligt ödem eller några sådana större eller mindre blåsor. En av krigsmännen ser det, då han går förbi. Helt naturligt retar det också hans klåfingrighet

och ungdomliga okynne. Han sticker till litet vårdslöst, sårar också därvid Jesus i själva huden eller något djupare. Och så förstå vi det hela: **blod och vatten.**" (sid. 50-52; författarens kursiveringar.)

Dessa är författarens viktigaste bidrag till belysning av fallet. Men han går sedan längre. Han belyser olika möjligheter till "Uppståndelsens" iscensättning och utesluter inte den möjligheten att Jesus själv kan ha vaknat upp i graven och själv rullat undan stenen, ehuru det förefaller mera troligt att esséer, unga män i skinande vita kläder, kom och gjorde det. Doktor Tolls analys av Jesu framträdanden efter uppståndelsen är sedan ytterst elementära och allmänmännliga, i det att han bl.a. poängterar att Jesus upprepade gånger uppsökte lärjungarna enkom för att få mat, ex. Lukas 24:41-43:

"Han sade till dem: "Har ni här något att äta?"

Då räckte de honom ett stycke stekt fisk och något av en honungskaka; och han tog det och åt därav i deras åsyn."

Så betar sig knappast gengångare eller förklarade eterkroppar.

I slutet av boken spekulerar han i vart Jesus sedan kan ha tagit vägen. Han belyser den indiska teorin men tar inte ställning:

"I Orienten finns ett icke obetydligt religionssamfund, som är byggt på tron, att Jesus överlevde korsfästelsen, vandrade österut mot Indien och slutligen, för att där förkunna sitt evangelium, nu med namnet Izza, hamnade i Srinagar, "lyckostaden", *solstaden*, i den måleriska Kashmirdalen på båda sidor om floden Jhelum, forntidens Hydaspes, där Alexander måste vända. Där skulle han ha levt länge och dött vid 120 års ålder samt blivit begravnen. Hans grav skall vara bekant där, ehuru den oriktigt tillskrivits en profet Yuzasof."

Dock citerar han en bok med det sällsamma namnet "En bok utan namn":

"Är det då icke en vacker legend, att Mästaren fick fortsätta sina vandringar mot Östern, där alla vägar slingra sig samman och varda till en? De vise från Österlandet hade ju färdats till Betlehem, då han föddes. Nu gick han själv till dem. Du vill, att han skulle hava slutat på korset och att hans stämma sålunda släckts. Var det då icke bättre, att han omsider nådde till en vidare umgängelse? De stora karavanstråken följde han, alltjämt spridande sin lära och alltjämt samlande trogna omkring sig. Till stammarna i förskingringen sökte han sig, och de anammade honom. I den snabba Tigris har han tvätt sina fötter, och hans blick har vilat på den tröga Euftrat. Över Kashmirs barrskogsklädda berg, utmed stränderna av dess klara källsjöar har hans stig gått fram, och hans stämma har ljudit under Ganderbals platanlundar. Om aftonen, vid lägereldarna upplät han sin mun och talade till de trötta männen, som rastade, sedan deras kameler avlastats och släppts på bete. På morgonen var den tillfälliga kretsen bruten, och resenärerna delgav folket i nya nejder vad de hört av främlingens mun. – Så verkade han. Så vart han åldrig och krokig och vit. Förnekelsen och förföljelsen låg allt längre bakom honom. De första lärjungarna som han samlat vid Gennesarets fjärran stränder voro för länge sedan döda, och Paulus, hedningarnas apostel, spred hans evangelium bland romare och greker. Själv talade han till en ny tid och till nya folkslag."

Författaren nöjer sig med kommentaren: "Så alldeles gripen ur luften är kanske dock inte heller denna skaldiska fantasi...."

Ur kapitel 13 av det gnostiska "Esséer-evangeliet"

3. Men en oändlig folkskara följde honom i hämlarna. Bland dessa var då en gammal gumma som i tolv år lidit svårt av kärlekskramp. Hon hade i sin höga ålder haft mycket svårt för att följa med Jesus och ständigt blivit tillbakaträngd av andra. Men nu hade hon sin chans, när Jesus stod stilla och mycket nära henne, och hon tänkte:

"Om jag blott får röra vid hörntofsen av hans mantel så blir jag frisk." Och hon lyckades snudda vid den.

4. Men Jesus vände sig genast om och frågade: "Vem rörde mig?" Då sade Petrus till honom: "Hela folket tränger sig in på dig, och så frågar du: 'Vem rörde mig?'"

5. Men kvinnan som rört vid hans mantels hörntofs och därvid genast blivit frisk bävade och sjönk på knä för Jesus och sade: "Herre, vredgas icke på mig, det var jag." Och hon berättade varför hon rört vid honom, och Jesus sade: "Din tro har hjälpt dig. Gå i frid, arma änka." Och gumman stod upp och gick och var mycket frisk.

6. Men Jesus sade: "Det är icke gott, att man går i vägen för äldre kvinnor och tar deras plats för att själv få komma i första rummet. Den som icke vördar sin moder, den heligaste varelsen näst Gud, är ovärdig namnet son.

7. Hör då vad jag säger er: Vörda kvinnan, ty hon är världens moder, och hela den gudomliga skapelsens sanning vilar hos henne.

8. Hon är grunden till allt gott och skönt, liksom hon också är livets och dödens frö. Av henne beror mannens hela tillvaro, ty hon är hans moraliska och naturliga stöd i hans arbeten.

9. Hon framföder er under plågor, hon vakar i sitt anletes svett över er tillväxt, och ända till hennes död förorsakar ni henne livlig ångest. Välsigna och tillbed henne, ty hon är er enda vän och ert enda beskydd på jorden.

10. Vörda och försvara henne. Genom att handla så förvärvar ni hennes kärlek och hennes hjärta, och ni blir behagliga för Gud. Därigenom blir er många fel eftergivna.

11. På samma sätt, älska era hustrur och vörda dem, ty de skall bli mödrar och senare ett helt folks mormödrar.

12. Var kvinnan undergiven. Hennes kärlek förädlar mannen, uppmjukar hans hårdnade hjärta, kuvar vilddjuret inom honom och förvandlar det till ett lamm.

13. Kvinnan och modern, denna ovärderliga skatt som Gud har givit er, är världens skönaste prydnad, och av dem skall födas allt som skall bebo världen.

14. Liksom härskarornas Gud, som fordom skilde ljuset från mörkret och landet från vattnet, äger kvinnan den gudomliga förmågan att skilja mannens goda avsikter från de onda tankarna.

15. Därför säger jag er: Näst Gud bör era bästa tankar tillhöra kvinnorna och makorna, emedan kvinnan är för er det gudomliga tempel, där ni lättast uppnår den fullkomliga lyckan.

16. Hämta i detta tempel er moraliska styrka. Där skall ni glömma era bedrövelser och era motgångar, där skall ni återhämta förlorade krafter, som är er nödvändiga för att kunna hjälpa er nästa.

17. Utsätt henne inte för förödmjukelse, ty därigenom förödmjukar ni er själva och förlorar kärlekens sinne, som är det viktigaste ni äger i livet.

18. Beskydda er hustru, på det att hon må beskydda er och hela er familj. Allt vad ni gör för er moder, er hustru, för en änka eller en annan kvinna i bedrövelse, det gör ni för Gud."

Dessa artiklar har tidigare publicerats i nr. 81, november 1999.

Vad hände med Arnold Schönberg?

Han arbetade på en bank när någon kom på honom med att komponera i smyg och häpnade inför musiken och uppmuntrade honom att fortsätta, vilket han gjorde, tills han fick avsked från banken när han i ren distraktion skrev 'Beethoven' i stället för en kunds namn i ett viktigt bankdokument. Sedan började han uteslutande ägna sig åt musiken och livnärde sig på att kopiera noter och orkestrera operetter, men både Mahler och Richard Strauss upptäckte honom, och i synnerhet Mahler tog honom under sitt beskydd.

Stråksextetten från 1899, när han var 25 år gammal, som går under den programmusikaliska titeln *Verklärte Nacht*, senare orkestrerad av honom själv och tillgängliggjord i otaliga olika arrangemang, är en milstolpe i musikhistorien och ett epokgörande verk, som kastade in den seriösa musiken i helt nyskapande riktningar. Det är kanske det mest expressionistiska musikverk som komponerats och är fullständigt unikt i sin kombination av betagande innerlighet och skönhet parade med både smärta, vällust och förklaring.

Stycket är i själva verket en kärlekshistoria och illustrerar en dikt, som berättar om ett kärlekspar som promenerar i månskenet, när hon avslöjar för honom att hon väntar ett barn men inte med honom. Hon är förtvivlad, hon har hängivit sig åt synden med en okänd man och blir nu straffad med att för sent ha fått träffa den rätte.

Hans svar är lika oväntat som överväldigande ädelt och metafysiskt. (Wien är mycket katolskt.) Han känner inte den minsta svartsjuka eller harm utan menar att värmen av deras kärlek skall omvandla hennes barn och göra det till hans, precis som om han själv hade avlat det. Och han lägger armen om henne, och de vandrar vidare tillsammans i den höga, ljusa natten.

Det är alltså ett övermåttan vackert poem både mänskligt och språkligt, och man kan förstå hur en ung man kunde gripas av det i sitt innersta och omvandla det till ett sublimt musikstycke för alla tider på bara tre veckor. Man kan lyssna på det hur många gånger som helst och i hur många olika versioner som helst utan att bli färdig med det.

Hans stora ambitiösa mästerverk är emellertid hans *Gurrelieder*, en gedigen sångcykel för stor orkester och både manskör och blandad kör, som även detta påvisar hisnande sköna avsnitt som man aldrig glömmer utan alltid vill återkomma till. Även detta verk på över en timme är svårt att bli färdig med. Han arbetade på det i många år och fullbordade det slutligen 1911. Sedan kom kriget.

I kriget måste han tjänstgöra i armén, och då händer det honom något. Han kan inte arbeta ostört med sin musik för krigstjänsten, och då bryter han i augusti 1914 plötsligt radikalt med hela den västerländska musiktraditionen. Offentligt brännmärker han erkända kompositörer som Bizet, Ravel och Stravinskij och jämför sitt övergrepp på den tonala traditionella musiken med tyskarnas övergrepp mot Frankrike och verkar stoltsera med jämförelsen.

Där blir hans urspårning definitiv. Redan långt tidigare hade han uppvisat betänkliga symptom, som den trettonde sången i sångcykeln *Das Buch der Hängenden Garten*, "Du lutar dig mot silverpilen" (*Du lehnest wider eine Silberweide*) som var den första kompositionen helt utan tonalitet. Denna sångcykel kom till när hans hustru hade lämnat honom för en konstnär – hon kom visserligen tillbaka till honom, men talet 13 blev sedan en besatthet hos honom som en nästan sjuklig vidskepelse. Han var ju även född den 13 september. När han komponerade operan "Moses och Aaron" upptäckte han att titeln

hade 13 bokstäver och ändrade stavningen på Aron bara därför. Han fruktade att han skulle dö ett år som var jämnt delbart med 13, och på hans 76-årsdag varnades han av en astrolog för att det året kunde bli farligt för honom, då $7+6=13$. Detta skrämde honom så djupt, att han den 13 juli 1951 stannade i sängen hela dagen livrädd för att dö. Det gjorde han också – en kvart före midnatt.

Som substitut för sin förlorade musikaliska ådra vände han sig till vetenskapen och försökte inrikta sig på rent 'vetenskaplig' musik, vilket var det definitiva missgreppet, ty musiken är inte vetenskaplig till sin natur, vilket varje fysiker vet, som känner till hur det förhåller sig med det faktum att exakt intonation och intervall inte existerar – man måste till exempel stämma ett instrument falskt för att det ska låta rent – fysikens lagars exakthet är inte tillämpbara på musiken, som inte låter sig klämmas in i dem. Det enda han åstadkom med sin tolvtonsteknik utan grundtoner, tonarter och dominanter var att han berövade musiken dess liv och själ, och resultatet låter inte bra – det är inte längre musik utan faktiskt bara missljud. Det har spekulerats i att en bidragande anledning till den klassiska musikens urspårning och förfall efter 1800-talet var tvångsinförandet av 'liksvävande temperatur', alltså 'exakt' stämning med exakt lika stor frekvens för varje halvt tonsteg (100 cent), i avvikelser från 'ren' stämning, som tillåter varierande och justerade frekvenser. Detta har vi diskuterat tidigare.

Man kommer dock inte ifrån att hans insats i musikhistorien var epokgörande – till att börja med. Hans expressionistiska senromantik förblir nästan överträffbar i skönhet och uttrycksfullhet med faktiskt många melodier och teman som fastnar i huvudet och man gärna minns, men i och med det första världskriget blir hans musikaliska urspårning ohjälplig, och han hittar aldrig mer tillbaka, även fast han försöker.

Roland Emmerichs utomordentliga Shakespearefilm – och andra filmer

Filmen inleds med en prolog av Derek Jacobi, som från en teaterscen introducerar det spektakel som skall förevisas. Derek Jacobi är en känd Oxfordian, och den saken sticker han inte under stol med i sin prolog, som ganska snart uppvisar den tendensen att fränkänna William Shakespeare varje som helst tänkbar delaktighet i den omfattande dramatiska och lyriska produktion som ända sedan 1590-talet gått i tryck under hans namn och det med en övertygande bevisföring och enkel presentation av nakna fakta, som den dramatiska filmen sedan eftertryckligt understryker.

Den inleds sedan med kidnappningen av Ben Jonson av de statliga myndigheterna under ledning av Jakob I:s premiärminister den puckelryggige Robert Cecil, son till William Cecil, Lord Burleigh, drottning Elisabets premiärminister, i ett försök att komma åt de opublicerade dramerna under namnet Shakespeare, varunder Ben Jonson torteras för att förmås till att berätta vem som verkligen skrev dramerna. Detta vägrar Ben Jonson avslöja, och först i filmens avslutning får man sedan veta hur det går med fortsättningen av tortyren.

Den består sedan av återblickar, som berättar hela historien om hur Earlen av Oxford engagerade Ben Jonson för att få honom att ta på sig bördan av att gälla för upphovsmannen till dramerna, då Oxford inte kunde publicera sitt eget namn, då hans ställning var extremt känslig som drottningens tidigare älskare. Ben Jonson försöker

komma undan denna belastning, medan Shakespeare anmäler sig frivilligt då denne menar sig kunna tjäna pengar på saken, vilket är hans enda intresse. Det är huvudintrigen.

Även alla de andra förekommer, vissa fullkomligt övertygande, andra mindre. Marlowe framstår som en ganska odrägligt och arrogant överlägsen typ, och i filmen blir han mördad av Shakespeare tio år efter hans officiella död. Det förekommer dess värre ett antal sådana sakfel i filmen. Under earlen av Essex' upplopp uppförs i filmen dramat "Richard III" medan det i verkligheten var "Richard II", exempelvis. Dock är alla earlarna mycket lyckade, i synnerhet earlen av Oxford själv, men även Southampton och Essex, som enligt filmen alla är bastarder till Elisabet. Detta kan man ifrågasätta. Hon spelas av Vanessa Redgrave som gammal och av Joely Richardson som ung, och båda gör det tillräckligt bra, men bäst är nog ändå Edward Hogg som Robert Cecil och Sebastian Armesto som Ben Jonson.

Hur trovärdig är då historien om Earlen av Oxford som upphovsmannen till Shakespeareproduktionen? Man kommer inte ifrån att den är långt ifrån otrolig. Ett antal av Shakespearepjäserna förelåg i tidigare versioner definitivt författade just av Oxford, och hans öde återges helt övertygande i filmen: på grund av sitt otillbörliga förhållande till drottningen blev han omöjlig vid hovet och måste i princip leva i exil och isolering hemma helt distansierad från hovet för resten av sitt liv. I filmen förlorar drottningen aldrig sin tillgivenhet för honom, och även detta är troligt. Han var centralfiguren i kretsen kring det engelska dramat tillkomst, växte upp med Francis Bacon (som inte alls förekommer i filmen), var nära förbunden både med Essex och Southampton och fick earlen av Derby till svärson, en annan Shakespearekandidat som troligen definitivt måste ha varit insyltad, då hans bror Ferdinando (giftmördad 1594) var Marlowes teaterkompanis beskyddare; och Freud hade inte helt fel när han menade sig kunna spåra Oxfords personlighet i ett antal av Shakespearepjäserna. Hans inflytande över den engelska dramatiken och framför allt dess uppkomst går inte att bortse från, medan det knappast är genom hans penna som pjäserna och dikterna funnit sin slutgiltiga form, då han dog redan 1604, ett år efter drottning Elisabet, och då till exempel även en pjäs som Othello berikades med extra textmassor så sent som till publiceringen 1623.

Det är dock en utomordentligt givande film med stort underhållningsvärde och stark dramatik, med gripande människoöden och spännande intriger, där dock de stora festscenerna från teatern tar priset – precis så gick det till på de elisabetanska teatrarna, även om Emmerich överdriver en smula – det var den tidens stora folkfester. I vår recension på IMDb har vi gett den maximalt betyg – 10 av 10.

Om vi då skall beta av några andra klassiker, så nämnde vi ju *Carousel* i ett tidigare nummer, Rodgers & Hammersteins bästa musikal enligt någon omröstning, byggd på pjäsen *Liliom* av Ferenc Molnar, filmatiserad först av Frank Borzage och fyra år senare av Fritz Lang i Frankrike med Charles Boyer i huvudrollen. Alla tre versionerna är utomordentliga, men frågan är om inte den unge Charles Boyer tar priset – han är så strålande i sin roll, som ändå är både krävande, komplicerad och extrem i sina skiftningar, att det nästan är hans livs bästa roll, och ändå förblev han framstående som ledande skådespelare i mer än ytterligare 30 år. Han var alltid bra, men i denna film ser man originalet till den så vitale och dynamiske, alltid lika oemotståndlige filmpersonligheten, som var en så stor älskare även privat.

Filmhistoriens främsta danspar var väl Fred Astaire & Ginger Rodgers framför allt under 30-talet, och deras filmer är oslagbara än idag. Några av dem skiljer sig emellertid från mängden, i synnerhet *Roberta*, där de för en gångs skull inte dominerar hela filmen. Huvudrollen spelas i stället av Irene Dunne, som här sjunger *Smoke Gets in Your Eyes* i ett sanningens ögonblick av oerhörd känslsamhet, då hennes kavaljer samtidigt står i baren och super ner sig (Randolph Scott i en erbarmlig roll). Intrigen är mycket ovanlig för den tiden, då det handlar om *haute couture* i Paris, där centrum för moderuljansgen utgörs av en äldre dam Roberta, som helt oväntat lämnar in om avsked och hela rörelsen vind för våg, som bland andra Ginger Rodgers och Fred Astaire till nöds tvingas förvalta med dåligt resultat. Icke desto mindre lyckas de prestera några av sina allra finaste dansnummer här. Men huvudhandlingen är något helt annat. Detta handlar om landsflyktiga ryska emigranter i Paris, Irene Dunne är en sådan prinsessa, och till och med arvingen till den Romanovska tronen förekommer. Detta är det intressanta med denna film: den har lyckats fånga stämningen bland dessa emigrantkretsar med både dess extrema förfining och melankoli, och Irene Dannes tragiska förälskelse i den ovärdige supande amerikanen är pricken på i-et i den oändligt sorgmodiga mijöskildringen förgylld av Jerome Kerns musik. Här förekommer även en hel rad av otroliga modeuppvisningar från 1934.

I den lika okända och bortglömda *Follow the Fleet* från 1936 till musik av Irving Berlin räddas en tramsig historia med trassliga intriger och krampaktigt fånig tillgjordhet av en av parets mest lysande finaler, *Let's Face the Music and Dance*, som är en hel historia för sig. Fred förlorar allt vad han äger på roulette ombord på ett kryssningsfartyg och går bort för att skjuta sig, när han ser Ginger i begrepp att stiga över relingen för att hoppa över bord. Han avbryter henne, de börjar dansa, han börjar sjunga, och det magiska ögonblicket hotar till betraktarens förtjusning att aldrig ta slut utan bara förlängs hela tiden i sin magiska trollbindning. Även den fåniga intrigen i *Shall We Dance?* 1937 räddas av en mycket imponerande final, där Ginger & Fred än en gång överträffar sig själva.

Medan vi rör oss inom komedins område måste vi hålla fram en av 50-talets mest lovprisade och populära filmer, nämligen den stortartade filmatiseringen av "Jorden runt på 80 dagar" med Cantinflas som en oförglömligt strålande Passepartout, David Niven som den perfekte Phileas Fogg, Robert Newton som en cockney mästerdetektiv till erbarmlig drummel och Shirley McLaine som aldrig vackrare än som prinsessan Aouda. Filmen håller märkvärdigt väl ännu idag, fastän den är så typisk för 50-talet i sin snälla och generösa positivistiska glamour, (den är mycket snällare än romanen, där Fix golvas tre gånger och får kläderna förstörda i den andra omgången, medan i filmen han bara får en örfil en gång och det av misstag,) och trots den indiska scenen med änkebränningen där Aouda mot sin viljas tvingas upp på bålet där hon ska offras var den barntillåten, medan Cantinflas briljerar som en latinsk Chaplin och både som tjurfäktare och cowboy, som nästan blir uppeldad av indianerna (– detta förekommer inte i boken.) Det är alla dessa element som lagts till efter Jules Verne som gör filmen till en sådan bestående fest – flamenco- och tjurfäktningsscenerna i Spanien, dramatiseringen av det indiska äventyret, cirkusföreställningen i Yokohama och hela den amerikanska tågresa med allt vad som händer där på vägen med indianer som till och med kommer in i tågvagnen och skjuter vilt omkring sig, medan alltihopa kröns av en bedårande musik, där 'ballongvalsen' är det

bestående örhänget. Det är en film helt i Jules Vernes och George Méliès efterföljd och stil, och utmärkande för Jules Verne-filmer tycks vara just det, att ju mer man ytterligare broderat ut skeendet med nya fantasier, desto bättre har de blivit, som om detta syndrom var särskilt oundvikligt just med Jules Vernes romaner.

Om vi då går till bistrare områden hamnar vi i det andra världskriget med dess komplikationer. Den tyska filmen om *Stalingrad* från 1992 producerad av samma team som gjorde *Das Boot* är måhända ett ännu större mästerverk än denna i sin oblidkeliga och konsekventa realism med scener lika oförglömliga som i "På västfronten intet nytt" 1930, krigsfilmernas kanske främsta klassiker. Hela skeendet skildras från den tyska sidan och från vanliga soldaters synfält. Det förekommer ryssar som talar ryska, krigsfångar, kvinnor och barn, vilket understryker filmens karaktär av nästintill dokumentär. Det är krigsrealism när den är som driven allra längst, och det tar några dagar att hämta sig efter en sådan film, där den allra sista scenen är den mest överväldigande.

Det gjordes redan före Amerikas inträde i kriget en rad amerikanska propagandafilmer mot tyskarna, av vilka några är irriterande tendentiösa medan andra är förvånansvärt insiktsfulla. Fritz Lang gjorde en film om mordet på Heydrich med manus av Bertolt Brecht, som inte hör till hans bästa filmer och där manuset tyvärr drar ner hans regi i smutsen genom sin övertydliga nästan pekorala mänskliga ensidighet, även om ljuspunkter förekommer (*Hangmen Also Die*). I *The Man I Married* är Joan Bennett alldeles utmärkt som den typiska amerikanska hustrun som inte har en aning om vad det är för en man hon är gift med, som är född tysk (Francis Lederer), och när de reser till Tyskland 1938 innebär det ett gradvist uppvaknande till en alldeles förfärlig verklighet som hon aldrig hade en aning om, medan hennes man visar sig höra hemma däri med förödande konsekvenser – de har sin son med sig. Filmen är skickligt komponerad i sin smygande stegring av fasorna men är inte en av de bästa.

En av de bästa är Anatole Litvaks *Confessions of a Nazi Spy* så tidigt som 1939, som faktiskt är hämtad från verkligheten, då den grundar sig på journalistiskt material. Redan 1937 började en nazistisk spionskandal rullas upp i USA med förgreningar över hela landet, även här spelas den ledande labile nazisten av Francis Lederer, medan George Sanders gör hans överordnade som överlägsen skurk, som dock får Edward G. Robinson som FBI:s spaningsledare emot sig. Detta är en lika styv film som *Huset på den 92-a gatan* 1945, som ju också var en nästan dokumentär skildring av upprullandet av en omfattande spionhärva, som hann utvecklas väl långt innan den uppdagades. Det intressantaste med Litvaks film är dock hur klart denne ukrainske regissör fullständigt genomskådade nazismen och blottade den så långt före Amerikas inträde i kriget.

Joseph Loseys *Mordet på Trotskij* från 1972 lider av Loseys vanliga åkomma av tristess och långsamt allt gråare handling, men Richard Burton gör en övertygande Trotskij, och hans mördare spelas av en grubblande Alain Delon, som utmärkt väl får fram denne lejde mördares obegripligt mystiska karaktär. Filmens största behållning är dock att det faktiskt är en sann historia.

Det är även den mycket intressanta och undervärderade filmen *Che!* om Che Guevara, hans våldsamma karriär och slutet på den samma, spelad av Omar Sharif, som gör det utmärkt bra, medan Jack Palance spelar Castro, mindre bra men dock

övertygande tillräckligt – Castro var just sådan som Palance spelar honom, aktören har noggrant studerat alla Castros manér, medan det intressanta med filmen är Omar Sharifs gestaltning av Guevaras personlighetsförändring.

Så länge han är på Cuba är han Castros högra hand och fixar i stort sett hela revolutionen på ett överlägset effektivt sätt, men detta tycks stiga honom åt huvudet. I samband med Cubakrisen anser Guevara att Castro håller på att göra Cuba till Sovjets marionett och reagerar emot denna stagnation av revolutionen, som han vill sprida till hela Sydamerika. Därför beger han sig till Bolivia, då det ligger i mitten av hela kontinenten, varför han tror att en lyckad revolution i Bolivia måste sprida sig till alla omgivande länder. Men han har förlorat kontakten med verkligheten, och i sin revolutionära fanatism förlorar han all distans till vad han håller på med. Han skenar iväg med sin egen våldsamhet, blir arrogant och omänsklig och får bönderna emot sig i stället för med sig, vilket måste leda till hans onda bråda död. Det hela är mästerligt åskådliggjort av regissören Richard Fleischer och Omar Sharif. Filmen bemöttes med nästan universell repression när den kom ut 1969 (bara två år efter Guevaras död), nästan alla skrev ner den, och den försvann snabbt från repertoaren och blev svår att få tag i. Men som inträngande psykologisk skildring av utvecklingen av en våldspsykopat är den oerhört övertygande, realistisk och avslöjande och förtjänar upprättelse och erkännande för den ovanliga karaktärsstudie den presterar.

På tal om psykopater, *The Seventh Victim* från 1943 är en klassisk rysare av bedövande effektivitet ännu idag. Det är Mark Robsons och Kim Hunters första film, både regissören och skådespelerskan gjorde sedan långa framgångsrika och intressanta karriärer, men det är något särskilt med denna övermåttan kusliga historia, som i all sin överklighet är desto mera obönhörligt logisk. En skolflicka saknar sin syster, som inte hörts av på en längre tid, varför hon reser till New York för att forska i hennes öde. Hon lever, och de får träffas, men hon svävar i ständig livsfara, då hon råkat ut för ett hemligt sällskap som sysslar med förbjudna saker – man misstänket först nazismen, då det är i Amerika under kriget, men det är faktiskt värre än så. Den försvunna systemen är en skönhet, hon har många vänner och är en stark personlighet, det är litet *Laura* över det hela, men den här historien är mera knivskarp. Man kan omöjligt ana hur det skall sluta, och ändå kunde det inte ha slutat på något annat sätt. Birollen med damen i lägenheten bredvid som bara vill dö och hennes plötsligt avgörande uppträdande i slutet är ett berättartekniskt genidrag, och i all sin förenklade och kortfattade prosaiskhet lyckas denna film med bedövande verkan väcka stor eftertanke.

Till slut något helt annat – *The Last Legion* från 2007 är en annan krigshistoria men från 400-talet. Den sista legionen är den sista romerska legionen i England, som Rom tvingats kapa förtöjningarna till, då det översvämmats av de germanska folkvandringarna genom framför allt goterna, och den siste romerske kejsaren, Romulus, en grabb även kallad Augustulus (*Lille Augustus*) lyckas fly från goternas överväld hela vägen genom Europa till England, där han återfinner den sista legionen, som där ställer upp i kampen mot de germanska anglerna under ledning av den förfärlige Vortigern.

Det är en delvis sann historia. Den siste romerske kejsaren, som verkligen hette Romulus liksom Roms grundare, tvingades abdikera av Odovakar, men sedan vet inte

historien vad det blev av denne gosskejsare. Han skulle mycket väl ha kunnat komma undan. Här tas han om hand av en romersk livvakt (Colin Firth) och en druidisk lärare (Ben Kingsley), och det hela utmynnar i förspelet till Excalibur och Artursagan.

Det är mycket både saga och verklighet, mycket erinrar om Tolkien, det finns en hel del kelticism i det hela, samtidigt som det är en färgstark och underhållande äventyrsfilm. Det är mest italienare som ligger bakom den, det märker man på fantasin, den utsökta scenografin, den mänskliga dramatiken och den teatraliska slagkraftigheten, men det är inget fel på den. Tvärtom. Den förtjänar långt mera uppskattning och uppmärksamhet än vad den hittills fått. Detta är inte bara kitsch. Det är ett hedervärt försök att återskapa en levande historia från tider som historien glömde.

Några milstenar, oktober 2015

- 1 Paul Dukas 150 år.
Julie Andrews 80 år.
Abraham 4030 år enligt traditionen. (Obs. 2015+2015)
- 3 Gore Vidal 90 år – om han levat.
- 7 Yo Yo Ma 60 år.
30 år sedan Achille Lauro-incidenten
- 8 Juan Perón 120 år.
Markuskyrkan i Venedig 930 år sedan invigningen.
50 år sedan Beatles' "Yesterday"
- 9 Camille Saint-Saëns 180 år.
John Lennon 75 år – om han levat.
- 10 80 år sedan första föreställningen av "Porgy and Bess"
- 12 Aleister Crowley 140 år.
Edith Cavell - 100 år sedan hennes arkebusering.
- 13 Cornel Wilde 100 år.
Joachim Murat – 200 år sedan hans arkebusering.
- 14 Cliff Richard 75 år.
- 15 200 år sedan Napoleon strandsattes för gott på St. Helena.
- 16 Angela Lansbury 90 år.
- 17 Karen Blixen 130 år.
Arthur Miller 100 år.
- 18 Melina Mercouri 90 år – om hon levat.
- 19 Bernard Hepton 90 år.
- 24 Tito Gobbi 100 år.
F. Murray Abraham 75 år.
- 25 600-årsminnet av slaget vid Agincourt, ett av medeltidens mest ryktbara slag.
- 27 Harry Saltzman, partner med A. Broccoli, 100 år.
James Boswell 275 år.
Robert Hardy 90 år.
- 28 50 år sedan påven Paul VI kom fram till att judarna inte var kollektivt skyldiga till Jesu korsfästelse.

Tillbaka till Zanskar, del 2: Ny ordning i Manali

Bussresan till Manali blev som den blev. Jag hade bett om en fönsterplats men inte den vid dörren. Bredvid mig hamnade en jättetjockis. Utgångsläget för nattbussresan var det sämsta tänkbara.

Dessutom blev bussen överfull. En samling stökiga ungdomar hamnade i sittbrunnen framför mig i trappan till dörren. De försåg sig med kartongbitar att sitta på för att inte smutsa ner och nöta byxorna. Och chauffören körde djävligt fort, särskilt i svängarna, så att bromsarna skrek.

Naturligtvis blev det inte särskilt mycket sömn. Tjockisen gjorde sitt bästa för att breda ut sig även över mig, vilket han var omedveten om, då han sov. Men hur det nu var lyckades jag stjäla mig till litet sömn.

När jag vaknade med ett ryck var klockan närmare tre och alla ungdomarna försvunna. Borta var allt deras bagage. Borta var även min ryggsäck, som legat bland de andra, då den inte fått plats på bagagehyllan. Vi letade efter den, men allt var tomt. Så lyfte en passagerare på en filt, och där låg den. Vilken lättnad! Den hade bara gömts undan för säkerhets skull.

Vi nådde Manali klockan 6 efter åtta timmar. Allt var ännu mörkt och tyst och stängt. Jag vilade en stund sittande på stationen innan jag vågade mig upp till Greenland.

Det var en ny thriller varje år. Skulle något ha förändrats? Skulle min gamle värd finnas kvar?

Grinden stod vidöppen. Det hade den aldrig gjort förut. Trädgården var övervuxen och misskött. Ringklockan fungerade inte. Allt var låst, men några fönster var öppna. Jag satte mig ner på farstukvisten och väntade.

Efter en stund kom en ung man ut. Det var en lokal gäst. En stund senare kom två unga män ut. De var de nya direktörerna. Min gamle värd bodde inte längre kvar utan hade leasat ut sitt värdshus, som Tara leasat förra året. De nya leasarna kände inte Tara.

Det var alltså en helt ny styrelse på stället. Jag fick ett av de lägre rummen, men på min förfrågan om jag fick betala samma pris som senaste år blev svaret ja. Det var jag tacksam för och stannade kvar.

Sålunda var det fritt fram för att slappna av och känna sig hemma i Manali. Jag var i förvånansvärt god form efter två nätter sittande utan säng och kunde genomföra min vanliga morgongymnastik alldeles som vanligt. En timmes extra vila gjorde susen. Sedan var det bara att duscha och börja leva.

”Vi kommer att dryfta rasismen,” berättade Johannes uppe i Vashisht, där vi träffades i ett terasscafé med utsikt över hela Manali på andra sidan Beas, medan det i caféet bredvid satt två unga män och bolmade på chillumholkar, ”då den aktualiserats överallt i världen de senaste åren inte längre som ett föraktligt problem utan i breda lager som en logisk slutsats, nödvändighet och försvarsåtgärd.”

”Beror det enbart på islams skenande aggressivitet?”

”Det och flyktinginvasionen i Europa, som åter aktualiserat arabstomsproblematiken. Bara de senaste dagarna har ju afrikanska muslimska flyktingar skurit halsen av oskyldiga offer utan motiv både i Sverige och Norge. I Norge börjar fler och fler anse att Breivik hade rätt. Det är sådana svåra frågor vi skall försöka gå till rätta med.”

”Var?”

”Det är frågan. Ett förslag är att varje deltagare skulle få välja *sin* plats för en dags diskussioner, men en enda dag skulle nog räcka. Flera offentliga caféer har föreslagits, men man vet aldrig om man får sitta i fred där. Ditt café i Old Manali vid vattnet vore idealiskt, men frågan är om inte vattnet brusar för ljudligt där. Bäst vore vårt ställe från förrförra året, men vi vet inte om vi kan vara där i år.”

”Mariannes ställe?”

”Ja.”

”Är hon här?”

”Hon kommer.”

Det var allt han ville avslöja om konferensen. Han visste inte ännu säkert vilka och hur många som skulle komma, då de flesta var osäkra.

Det fanns ett antal indiska gäster på Greenland. När jag skulle öppna min dörr med det sedvanliga hopplösa indiska hängläset kom det fram en liten flicka och hjälpte mig. Hon var mycket nyfiken. Hon kunde högst vara 13 år. Hon kom in i rummet och frågade vem jag reste med. När hon förstod att jag reste ensam gjorde hon stora ögon. Hon trodde inte sådana djur fanns. ”*No room mate?*” Nej, ingen rumskamrat. Då frågade hon: ”Får jag bli din rumskamrat?” Rummet hade en dubbelsäng, och hon bjöd alltså ut sig. Det hade aldrig hänt mig i Indien förut och allra minst i Greenland.

3. Inledande förhandlingar

Samma kväll hade vi en sorts inledande möte inför den osäkra konferensen. Det var mest för att Johannes ville att jag skulle träffa en indier som var mycket engagerad i den muslimska frågan.

”Om ni har någon muslim med i konferensen tänker jag inte delta.”

”Men måste inte muslimer få kunna försvara sig?” genmälde Johannes.

”Det finns inget försvar för islam. Det är en våldsberättigande religion som binder sina bekännare till sig genom hot om våld och genom att berättiga dem till våld som muslimer som en sorts privilegium. Jihad, som är en helig plikt för varje muslim, är våld och ingenting annat som bara är riktat mot icke-muslimer. Allt motstånd måste krossas. Det är islams främsta lag.”

”Så du menar att det inte finns några goda muslimer, och att den enda goda muslimen är en död muslim?”

”Naturligtvis finns det undantag, men de är alltid individuella.”

”Så du menar att islam rent kollektivt är förkastligt?”

”Fullständigt. Det har bara åstadkommit ont i världen och kan inte åstadkomma annat.”

”Thakur är indier och vet vad han talar om,” förklarade Johannes för mig. ”Inget land har utstått så svår förföljelse och förstörelse genom islam som Indien. Såren är mer än 500 år gamla men har aldrig läkts.”

”Hela norra Indien utsattes för historiens värsta förintelse och förödelse,” fortsatte Thakur, ”och såret revs upp på nytt när Indien delades mellan Indien och Pakistan.”

”Thakur är från Punjab,” förklarade Johannes.

”Britterna lyckades förena hinduer och muslimer under samma tak. De skulle aldrig ha släppt Indien. Gandhi ville det inte men tvingades till det genom Subhandas Chandra

Bose och hans extremism. Bara för Boses skull hatade Churchill Gandhi. Resultatet av delningen blev Punjab-massakrerna, som sikherna aldrig kunde förlåta Gandhi. Därför mördades han.”

”Men muslimerna byggde Taj Mahal,” invände jag.

”Ett undantag. Och för detta mausoleum över sin älskade hustru fängslades kung Shah Jahan på livstid av sin son som straff.”

”Så du menar att världens 1,6 miljarder muslimer utgör ett hot mot resten av världen?” frågade Johannes.

”I högsta grad. Det menar Egyptens president också. De vägrar ju ha någon födelsekontroll och är därvidlag värre än katolikerna. De behandlar och misshandlar kvinnor som djur, som om de bara var till för att kränkas. I sin ingrodda ondska, som avsiktligt kultiverades hos dem genom hjärntvätt för att göra dem till livegna slavar på livstid, är de ovärdiga som människor. De har inget utrymme för mänsklig rättvisa annat än för muslimer, och de propsar på att islamisera hela Europa. Visst utgör dessa 1,6 miljarder våldsbenägna blindstyren en fara för mänskligheten.”

”Och vad skall vi göra åt saken?”

”Beträffande Isis finns det bara en sak att göra: utrota dem alla. Beträffande de övriga har de inget val än att låta sig sekulariseras. De får gärna behålla islam som filosofi, liksom alla religioner bör desarmeras till filosofier, även om islam inte just har mycket filosofi att komma med.”

”Omar Khayam? Khalil Gibran? Hafiz? Rumi?”

”Utbölingar allihop. Ingen riktig muslimsk författare eller filosof var någon riktig muslim. Hafiz bara gycklar med islam, och Firdausi erkänner Moses som en större profet än Muhammed.

Då kommer vi till judendomen. Både kristendomen och islam kommer av judendomen. Skillnaden mellan dem är att kristendomen anammat Gamla Testamentet som sin heliga bok tillsammans med det Nya Testamentet medan islam inte gjort det.

I stället har islam nöjt sig med att plagiera berättelser ur Genesis för att anpassa dem till Koranen och främja sina egna syften. Och så har Koranens folk ofta menat att Koranen är den enda bok som behövs och ofta ägnat sig åt bokbål för den sakens skull.”

”Skall vi då bränna Koranen? Gladstone menade på sin tid att det aldrig skulle bli fred i världen så länge Koranen fanns.”

”Inte alls. Låt Koranen vara. Men Koranens folk måste lära sig att det finns andra lika nyttiga böcker som Koranen, liksom Bibelns folk måste lära sig att det finns andra lika nyttiga böcker som Bibeln. På samma sätt måste hinduiska fanatiker lära sig att det finns andra lika nyttiga böcker som Bhagavad-Gita. Och så vidare. Litteratur är alltid god som litteratur. Litteratur är aldrig bra att ta för mycket på allvar. Litteratur är bra att lära sig av men aldrig bra som absolut auktoritet för ofelbarhetstroende bokstavstroga.”

Där slöt vårt samtal, för det började skymma, och jag måste ner från Vashisht igen.

På vägen hem passerade jag det gamla Café Momo, mitt första och sista älsklingscafé i Manali, som de senaste åren varit stängt. Nu var det öppet igen – men upplåtet som koranskola för små barn. Jag undrade vad Thakur hade menat om den saken.

(I nästa nummer: *Marianne*.)

Då resan föranledde många avsnitt kommer vi även framledes att ibland förevisa två avsnitt på samma gång.

Tålamoedsresan, del 11: Med livet som insats till Wanla

Pradeep från Bombay råkade bo på Shangri La, och vi hade middag tillsammans. Han visade sig vara en sällsynt upplyst ung indier och hade varit nästan överallt. Han var mycket imponerad av att jag återkom till Indien nästan varje år sedan 1992 (32 resor, 15 till Ladakh,) vilket han fann mycket ovanligt. Han överraskades också av att jag kände så väl till indisk film, främst Satyajit Ray och andra Calcuttafilmer som *Chowringhee Lane* medan han inte var helt nöjd med *Slumdog Millionaire*, som ju utspelar sig i Bombay. Han pratade mycket och livligt och som indier brukar staccato med alla vokaler korthuggna, så det var litet svårt att följa med honom i hans långa tirader, men vi blev goda vänner.

Följande dag skulle värden ha tagit med honom på en utflykt till Wanla, men vädret var inte lovande på lördagen utan närmast hotfullt. Värden försvann efter frukost, och till slut beslöt Pradeep och jag att bege oss på egen hand. Då infann sig värden och berättade att han blivit upptagen. Vi gav oss iväg utan honom.

Vädret var verkligen hotfullt. Vid Prinkiti La var bergen höljda i stormmoln, och regn tycktes oundvikligt. En av huvudreglerna för vandringar i bergen är, att vid oväder stannar man hemma. Vi var tveksamma. En blå strimma i nordväst tydde dock på en bättring efter hand, så vi vågade ta risken.

Regnet kom mycket riktigt och förföljde oss hela den långa vägen genom den oändliga klyftan ner mot Shilla och Wanla, som inte erbjöd något skydd varken mot sol eller regn. Jag hade behövt paraply och handskar, ty vinden var dessutom kall. Ett sådant ruskväder har jag aldrig tidigare upplevat på denna vandring.

Men vi kom fram till Wanla, och där upphörde regnet. Vi fann bara ett öppet ställe längst bort i byn, där vi kunde få en Maggi Soup och en kopp te. Turistsäsongen verkade definitivt över, och de flesta husen överallt var låsta med hänglås då de flesta var ute på arbete i fälten med skörden.

Fastän min värd klagat på att det inte just regnat under hela året, allra minst när det skulle ha regnat under vintern, verkade det inte vara någon brist på skörd att inbärga, varken säd, hö eller frukter.

När vi vandrade tillbaka sken solen, och den gassade obarmhärtigt på oss genom hela den långa uppforsbacken i klyftan tillbaka mot Lamayuru, som ju varken erbjöd något skydd mot sol eller regn. Men vi nådde passet, och från andra sidan hade just sju andra personer ankommit dit.

Det var två olika sällskap. Det första på fyra tämligen unga personer troligen från Belgien, vandrade genast vidare, och en av dem var faktiskt blind. När de gick ned från passet hade hon båda händerna vilande på sin kavaljers skuldror. Det såg ut som om hon ständigt knuffade honom, men det var tvärtom. Han ledde henne på detta sätt på en tre timmars vandring genom Zanskars vildaste berg. Det var fenomenalt och beundransvärt.

De andra tre var ett äldre par, hon från Schweiz, han från Holland, men de bodde i Spanien, samt deras guide. Han var en gammal hippie som redan på guldåldern under 70-talet begett sig till Indien på motorcykel utan pass, medan hon, betydligt yngre, var

gränslöst frustrerad över att de inte hade lyckats genomföra en längre planerad trek från Runtse till Spiti, då hon tidigt drabbats av en svår förkylning. Nu fick de nöja sig med *baby treks* i stället. Hon hade varit på dåligt humör i veckor efter nederlaget, och det hjälpte föga att jag föreslog henne att göra det nästa år i stället.

Jag frågade honom hur det gick med undersökningen av det nerskjutna planet över östra Ukraina, där så många nederländare omkommit. Han sade att utredningen hamnat i dödläge tills vidare på grund av omständigheterna, men han hade försökt följa med de ryska nyheterna och förvånats över deras helt putiniserade ensidiga retoriska propaganda mot Holland, som om Holland var skyldigt. Ännu värre var den ryska separatistiska propagandan från östra Ukraina. Kievregeringen utmålas ensidigt som gangsters, som om Putinregimen var bättre.

Nu var emellertid vädret bättre, och Pradeep kunde till fullo få njuta av den överväldigande utsikten från Prinkiti La i dramatiskt och molnigt men klart och vackert väder. Vi var hemma igen klockan 3 precis efter en 6 timmars intressant och omväxlande, både dramatisk och farlig – under regnet hade vi sprungit genom 5-kilometersklyftan för att snabbt komma undan regnet – mänskligt givande och uppfriskande utflykt.

Mot kvällen kämpade jag i en timme för att komma ut på internet utan att lyckas. Igår lyckades det mot förmodan och fungerade bra, men idag gick det inte alls. När jag satt där i mörkrets hopplöshet kom det in en person i rummet som presenterade sig som Sven. ”Jag trodde jag var den enda gästen här på Dragon,” sade han. Vi blev goda vänner genast, han var från Tyskland (Magdeburg och München), och jag bjöd honom att delta som tredje person med Pradeep och mig i middagen på Shangri La. Hans enda alternativ var att inta en middag ensam i kylan i Dragons ganska ogästvänliga trädgårdsrestaurang, så han tackade ja genast.

Vi hade därmed en mycket trevlig middag på tre man hand. Både Pradeep (25 år) och Sven arbetade inom IT, så de hade mycket utbyte av varandra, medan jag stod för eventuella kulturella inslag.

På söndagen skulle Pradeep återvända till Leh. Svens planer var obestämda, han hade tänkt vandra över Lingshed till Padum, men det farliga vädret gjorde honom betänksam. Jag erbjöd honom att följa med mig på söndag eftermiddag upp till Atitse, där han aldrig varit och som han inte ens kände till. Han var intresserad, dock med reservationer för vad vädret närmast skulle hitta på för uppmuntrande eller nedslående överraskningar.

(I nästa nummer: *Tillbaka till Leh*)

Kalasresa med förvecklingar, del 9: Kontraster i Darjeeling

Johannes mailade mig och varnade mig för Darjeeling – vädret var inte det bästa. Han höll till i Kalimpong men skulle komma om jag kom. Jag kom. På lördagen återsågs vi.

Då var det redan för tredje dagen efter min ankomst rått och kallt, molnigt och dimmigt, men utan regn. Luften behövde rensas, men rensningen lät tydligen vänta på sig.

Det första han sade till mig den här gången var: ”Du ser mer och mer indisk ut.” Det var det sista man kunde säga om honom, som tycktes mera oföränderlig än någonsin.

Men han var allvarlig, och det som vi hade att diskutera den här gången var inga roliga saker.

Ukrainakrisen med Putins val av en utförsbacke, Isiskrisen med islam plötsligt flagrant framstående inför hela världen som organiserad terrorism utan några som helst skrupler, president Obamas förlustval i senaten, det fanns mycket att bekymra sig över, men Johannes ansåg allt detta vara ingenting mot den stadigt förvärrade hälsokrisen världen över, som slagit in på en dramatisk kurs mot försämring genom ebolakrisen.

”Ebola är bara förnamnet. Det är bara ytterligare en sten på bördan för WHO och världens allt sämre hälsotillstånd. Aids har aldrig varit under kontroll, det kriget har pågått i 30 år under oavbruten förlängning, tuberkulos fortsätter att gripa omkring sig liksom malaria, och till detta kommer den nya denguesituationen i Sydostasien, som är helt utom kontroll. Dessutom kommer det då och då nya rapporter om fågelinfluensa och svininfluensa, två gåtfulla virusepidemier som man aldrig fått något grepp om, medan i västvärlden den värsta välfärdssjukdomen diabetes ständigt blir ett allt tyngre problem, liksom den av mobiltelefoner orsakade ständigt växande pandemin av hjärntumörer. Till detta kommer de allt fler och alltmer olika superresistenta bakterierna, som bara forskare känner till och ingen vågar tala om. Kort sagt, det ser inte ljus ut, och jag tror att framtidens hälsoproblem vida kommer att överstiga problemen med klimatförändringar, planetuppvärmning, smältande ishav och glaciärer, svältkatastroferna och naturkatastroferna. Till detta kommer det skrämmande fenomenet med alla miljarder bin och fiskar som dör överallt.” Utan bin kan människan inte alls överleva på planeten.

Som kontrast till dessa ödesdiga sanningar framstod mina båda glada rumskamrater, en 28-årig indier från Bombay och en 40-årig fransman från Marseille. De fann varandra före mig i mitt rum, och jag fann dem. Vi slog oss ihop och hade några verkligt trevliga stunder tillsammans. Båda hade märkliga historier att berätta.

När Fred från Marseille varit på väg upp för Annapurna för att göra trekken runt berget hejdades han på vägen av en kobra. Den var ung och utan mantel men reste sig mot honom, och då de kan hugga plötsligt och snabbt såg han ingen möjlighet att ta sig förbi den. Han fotograferade den, även detta var inte utan risk för livet, och vände sedan tillbaka. Några dagar efteråt inträffade årets snökatastrof i Nepal. Ett trettiotal strök med, och hade Fred fullföljt sitt program hade han varit en av dem.

Gaurav från Bombay hade rest mycket i Kina, delvis lärt sig kinesiska och vistats i Shanghaj. Han hade märkliga skildringar av det kinesiska livet att berätta. Vid ett tillfälle besökte han en restaurang med flera hundar bundna utanför som verkade sakna ägare. Han bjöds in till köket för att välja köttrett. Där hängde kadaver av kor, getter, grisar och allt möjligt, men dessa råa kadaver var inte särskilt aptitretande. Då undrade kocken vad Gaurav egentligen ville ha och presenterade de fjättrade hundarna som ytterligare ett alternativ. Det köttet skulle åtminstone vara garanterat färskt. Då gick Gaurav med kväljningar därifrån.

I Kina måste man ha en särskild licens för att gå ut med sin hund. Går man ut med hunden utan denna licens har vem som helst rätt att slå ihjäl hunden och äta upp den, oberoende av ras och storlek, och många kineser går på gatorna beväpnade med klubbor eller hammare enkom för att slå ihjäl åt sig en hundstek.

Han hade rest mycket, och den person som gjort det största intrycket på honom under alla hans resor hade varit en amerikan som vuxit upp utan föräldrar, försökt begå självmord vid 17 år men räddats genom en tillfällighet och sedan dess tillbringat sitt långa

liv på konstant resande fot. Han hade aldrig haft något stadigt arbete, och så fort en tillfällig anställning gett honom klirr i kassan hade han rest vidare. Det var hans livs enda seriösa sysselsättning – att resa. Han visste allt och kunde allt och var ett levande universitet av oändlig människokunskap men levde bara för att resa vidare.

Mest pratade vi om film, då båda var mycket filmkunniga. Freds favorit var Jean Gabin, medan Gaurav som ung man höll sig till yngre generationer men var naturligtvis en stor beundrare av Satyajit Ray.

Vi skulle alla tre resa till Sikkim, men de skulle resa före mig då de ville uppleva Gangtok. Det ville inte jag, med det väder som rådde var det ingen idé att försöka sig till norra Sikkim med Mangan, Singhik och Kanjenjunga, så jag siktade i stället direkt mot Pelling, där vi beslöt att återförenas på måndagen.

Då de skulle avresa lördag morgon firade vi en smula fredag kväll. Vi hade en gemensam middag på Tom & Jerry, ett litet mysigt fik på baksidan av staden, en av dessa många garderobsrestauranger, som är så vanliga i Darjeeling, varefter de bad mig föra dem till en krog. Jag förde dem till den enda jag kände till som hade rättigheter, som var gamla Orient, men den var tyvärr stängd redan halv 8. Men på vägen dit passerade vi en liten hemlig alkoholbutik, där vi försåg oss med både brandy och whisky, som vi tog med oss till vårt rum. Där fick vi sällskap av en fjärde gäst, en ung fransyska som gjorde sin andra resa i Indien efter att först ha varit i Kashmir, Ladakh och Himachal, och hon fick delta i festen. Vi höll på till klockan 11, då flaskorna var slut. Sedan sov vi märkvärdigt gott hela natten alla fyra med mycket angenäma drömmar. Detta var en välbehövlig kontrast mot det kroniskt dystra och dimmiga vädret, som inte just tillät några andra utsvävningar.

(I nästa nummer: *Råa dagar i Darjeeling*)

I skrivande stund är det ännu osäkert om det blir ytterligare någon resa i år eller inte. Under de senaste 12 åren har det bara 3 gånger hänt att en andra Indienresa inte blivit av, men i år ser det illa ut: alltför mycket arbete har tornat upp sig. Det kan alltså därmed bli även i år ett elfte nummer ännu i november, men om detta inte kommer betyder det att vi för det 23-e året återvänt till Darjeeling.

Göteborg den 10 oktober 2015